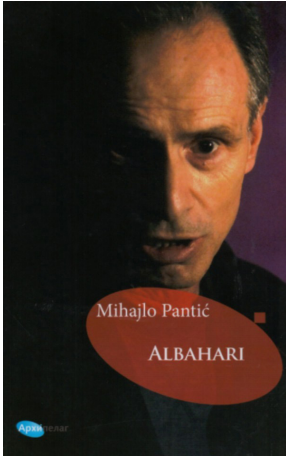

Срђан В. Тешин

КО БИ МОГАО БИТИ ДАВИД АЛБАХАРИ

(Михајло Пантић: *Албахари*, Архипелаг, Београд, 2024)

*Давид Албахари више љиче, скуљља љоче и воли колаче.
То је јошово све што јоузвано знам о њему.*

Михајло Пантић, „На самом почетку”

1.

На самом почетку треба рећи да се прозом Давида Албахарија досад бавило неколико зборника и темата, почев од часописа *Градац* из 2005. године, који је у потпуности посвећен делу овог писца, потом је 2012. године објављен водич кроз Албахаријев поетички и интимни свет, који је објединио „једну аутобиографију, једну биографију, један потпис, двадесет пет тужних прича о писању и више од четрдесет фотографија”, затим је наредне године објављен зборник о његовом књижевном делу *Слике (из) љородишној времена*, у ком је Михајло Пантић, уз разговор Албахарија с Јеленом Јоргачевић и одломак из његове прозе, сабрао тринаест текстова аутора различитих генерација и поетика и, на концу, 2017. године објављена је књига *Проза о љрози – фрајменши о крајкој љричи* у којој је приређивач Драган Бабић „извукао из Албахаријевих интервјуа, предговора, проза, аутопоетичких текстова – све што је писац рекао и забележио о сажетим сторијама, и фрагментима из којих су настали његови романи” (Мића Вујичић). Неопходно је поменути и два зборника: *Како чишаши – О сљрашеијама чишања шрајова куљшуре* (2005) и *Шша чини добру књију* (2007) у којима су публикована два Албахаријева, за проучаваоце наратологије незаобилазна, аутопоетичка текста: „Како читати кратку причу” и „Добра књига није књига”.

Албахаријева проза одавно је академска тема. Ипак, чињеница је да нико систематичније, аналитичније и приљезније није писао о његовом делу од Михајла Пантића, па стога књига *Албахари*, која је склопљена од текстова различите природе писаних током четрдесет година, уистину јесте најцеловитији преглед укупног прозног стваралаштва Давида Албахарија. Све ове књиге, часописи, зборници и темати посвећени једном од најдоследнијих заговорника љоеишке сажешосиу у српској књижевности сведоче о значају, изузетности, јединствености и препознатљивости Албахаријевог књижевног предузећа.

Давид Албахари (1948–2023) за живота је објавио педесетак књига, међу којима су збирке прича, романи, колекције есеја, драме, књиге за децу и омладину, па чак

и једна књига поезије. Неодвојиви део његовог приповедног опуса, који је без пре-седана у српској књижевности, чине и ауторске антологије које је приредио, као и преводи десетина збирки прича и романа савремених светских писаца. Михајло Пантић с правом каже да „постоји извесно сагласје између Албахаријеве ауторске поетике и преводилачке поетике, рецимо у третману језика, и интересовању за књижевност која не преписује него ствара нови свет”.

Нове сторије, које је писао последњих неколико година живота и које су про-нађене у рукописној заоставштини, објављене су прошле године под насловом *Го-сиођица Б*. Остало је, према речима Николе Петаковића, уредника „Чаробне књиге”, доста тога несређеног и несистематизованог у компјутеру Давида Албахарија, тако да се у будућности може очекивати и откриће нових, досад необјављених прича.

Није наодмет рећи да је управо Михајло Пантић први приметио да су све Ал-бахаријеве књиге исте, и да се баш по томе међусобно разликују. Дакле, кључна особина Албахаријевих прозних књига јесте *разлика у исшоси*.

2.

Књига о Давиду Албахарију је уједно и књига о Михајлу Пантићу. Дабоме, Пантић пише из највеће могуће близине, јер као практичар и теоретичар поетике кратке приче он има дискреционо право да наводи искуства из властите припо-ведачке праксе, али и да даје сопствене теоријске увиде о томе шта кратку причу чини кратком и сажетом – у квантитативном и квалитативном смислу. По томе је *Албахари* јединствена књига, јер осим што свеобухватно и дубински анализира прозно стваралаштво Давида Албахарија, она се може читати и као пролегомена за сваку будућу поетику (сажетости) кратке приче. У њој су посебно интересантна понављања, која су била неизбежна, о вредносним судовима који се објективно тичу домета Албахаријеве прозе: време је показало да су сви они листом били тачни и да су суштински одредили магистрални пут за проучаваоце Албахаријевих проза.

Компендијум *Албахари* чини двадесет текстова, почев од обимног интервјуа који је Пантић водио с Албахаријем (обогаћеног додатком у виду наставка разго-вора и причом „Изнанадна појава Михајла Пантића у центру Калгарија”), потом следи петнаест (плус) критичких текстова посвећених Албахаријевим књигама (почев од раних радова до романа *Данас је срега*), преко разговора Џорџа Мелника и Михајла Пантића о Давиду Албахарију, па до четири програмска текста писана очигледно различитим поводима, у виду заокруживања промишљања о животу и стваралаштву Давида Албахарија, али и о некој врсти Пантићевог опроштаја од блиског пријатеља. (Ови потоњи су, уједно, и најемотивнији, па, ако хоћете, и нај-бољи редови које је досад неко написао о Давиду Албахарију).

3.

„Давид Албахари је створио врло обиман, разгранат и разноврсан опус у којем је полазио од сопствених искустава, од породичних прича, од живота у добровољној

емиграцији, али се све више, са одмицањем година, по сили додељеног нам доба, бавио и претешким питањима и траумама којима нас је овдашња историја током минулих деценија тако издашно 'даривала', пише Пантић у тексту „Године с Давидом”. С обзиром на то да није могуће обухватити и заокружити све теме којима се Пантић у *Албахарију* бавио, определили смо се да се у овом чланку махом фокусирамо на њихова промишљања о томе шта је то што кратку причу чини тако ексклузивном књижевном врстом, јер не треба сметнути с ума да је Албахари себе описивао следећим речима: „Ја себе, и после дугогодишњег искуства писања и објављивања романа, видим пре свега као писца кратких прича.”

„У краткој причи Албахари је изнашао низ наративних решења која су га учинила посебним и препознатљивим, образовао је своју поетику, у корелацији с поетиком писаца чија дела је преводио”, пише Пантић у тексту „Поглед на опус”. Најпре, кратка прича коју је писао Албахари имала је јасан отклон од доминирајуће миметичке концепције српске књижевности седамдесетих година и дефинисала га је као писца врло заинтересованог за сва питања сажетог приповедања.

„Принцип сажимања (*coagula*) фикције и тзв. стварности имплицира краткоћу и језгровитост, уједно и стриктно превладавање жанровских диференцијација”, прецизира Пантић. С друге стране, сажетост је, сматрао је Албахари, један од малобројних начина да се језик сачува од трошења. Основу за своје приче он је проналазио у сумњи у могућност приповедања, или још боље, у сумњи да језик изражава нашу праву стварност, да говори једину истину. Наравно, овакав став је у основи парадоксалан, јер се идући за том тезом стиже до апсурда да је нужно употребљавати језик како би се изразила сумња у употребу језика. „Језик је вео који ме раздваја од стварног света”, пише Албахари у *Једноставности*. Језик уобличава свет, језик је и свест и слика света. Албахаријева тежња била је, пише Пантић, да прича која, конвенционално, увек изражава некакво искуство света, треба да постане „чист језик, језик издвојен изнад предметности од којих полази и у чијим језгрима је зачет”. Одатле се неминовно долази до закључка да на почетку сваког писања мора стајати свест о томе да је крајњи резултат писања унапред осуђен на неуспех. Зашто онда пишемо, ако је писање сизифовски посао? Зашто приповедамо, ако је одавно већ све речено?

Пре свега, мора се знати да кратка прича, због своје особине да се стално преображава, измиче свакој дефиницији. Како онда разумети чувену и толико пута понављану Албахаријеву дефиницију кратке приче да је „права прича одсуство приче”? Овај исказ из књиге *Пелерина* није ништа друго, сматра Пантић, до самоодређење основне приповедачке перспективе, коју је Албахари, на различите начине, доследно развијао у свим својим књигама. Прича било чијем постојању даје некакав неопходан, самоискупљујући привид смисла. „Тешко нама ако икада престанемо да причамо приче”, јер ако то учинимо, сматра Албахари, ништа нам неће помоћи да издржимо притисак стварности. „Живот је одсуство приче.” Ко прича, осмишљава живот, најпре свој, затим и живот оних који слушају или читају причу. Због тога се пише и приповеда!

Монтажни поступак, разиграност, самоироничност, пародирање стила, језичка усредсређеност, језгровитост израза, специфичан ритам, стишаност, језичка

перфекција, неутралност стила, одсуство јаких садржаја и сензација, микроскопска перцепција, поентилистичка дескриптивност, монолоичност која обједињује стотине унутрашњих гласова, тематска актуелност, антимиметичност, фрагментарност, поетичност, сажетост, коса перспективност, мегапасус, отвореност за медијске утицаје, тематизација питања смрти, језика, приче и немогућност одређивања и стварног комуницирања са светом – све је то део *албахаријевској* начина приповедања. Укратко речено, у Албахаријевој поетици (пре свега кратке приче) јављају се три основне константе: игра, очуђени детаљ свакодневице и језичка инвентивност. На крају крајева, закључује Пантић, цела кратка прича око Албахаријеве кратке приче лежи у томе да треба „рећи оно што је већ речено, али на начин на који то пре нас нико није учинио”. И доиста: нико то на српском језику није боље чинио од најапартнијег и најинвентивнијег српског приповедача и романијера – Давида Албахарија.

И као резиме овог чланка, који представља само површну рекапитулацију *чишања о чишању*, рећи ћемо да је *Албахари* Михајла Пантића компонован од текстова који нису писани с идејом да једном постану књига, али су се ипак спонтано повезали у једну кохерентну целину. Из дословно сваке Пантићеве реченице види се да је Албахаријевом делу прилазио с радошћу читања, а баш то ову вредну књигу чини незаобилазном лектиром коју нужно треба да прочита, а пожељно би било – с једнаким задовољством у тексту – сваки албахар(и)олог.